

FORTEPIANO IJROCHILIGIDA IJROCHILIK KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-PEDAGOGIK ASOSLARI

Sarvarjon Azizov

Qo'qon davlat universiteti dotsenti

spark840sarvar@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada fortepiano ijrochiligini o'qitish jarayonida talabalarda ijrochilik ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirish masalalari ilmiy-pedagogik nuqtayi nazardan yoritilgan. Fortepiano ta'limida texnik tayyorgarlik, musiqiy-badiiy tafakkur hamda psixologik omillarning o'zaro uzviy bog'liqligi tahlil qilinadi. Shuningdek, oliy musiqa ta'limi tizimida individual yondashuv, muntazam mashq jarayoni va milliy musiqiy merosdan foydalanish orqali samarali natijalarga erishish yo'llari asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari fortepiano ijrochiligi metodikasini takomillashtirishda muhim amaliy ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: fortepiano ijrochiligi, ijrochilik ko'nikmalari, texnik tayyorgarlik, badiiy talqin, musiqa pedagogikasi, oliy ta'lim.

Annotation: This article examines the scientific and pedagogical foundations of developing students' performance skills in piano education. The relationship between technical training, musical and artistic thinking, and psychological factors is analyzed. The effectiveness of an individual approach, systematic practice, and the use of national musical heritage in higher music education is substantiated. The research findings are of practical importance for improving piano performance teaching methods.

Keywords: piano performance, performance skills, technical training, artistic interpretation, music pedagogy, higher education.

Аннотация: В статье рассматриваются научно-педагогические основы формирования и развития исполнительских навыков студентов в процессе обучения фортепианному исполнительству. Анализируется взаимосвязь технической подготовки, музыкально-художественного мышления и психологических факторов. Обоснована эффективность индивидуального подхода, систематической практики и использования национального музыкального наследия в системе высшего музыкального образования. Материалы исследования имеют практическую значимость для совершенствования методики фортепианного обучения.

Ключевые слова: фортепианное исполнительство, исполнительские навыки, техническая подготовка, художественная интерпретация, музыкальная педагогика, высшее образование.

Kirish

Fortepiano ijrochiligi oliy musiqa ta'limi tizimida yetakchi fanlardan biri bo'lib, bo'lajak mutaxassisning kasbiy shakllanishida muhim o'rin egallaydi. Ushbu fan orqali talabalarda ijrochilik mahorati bilan bir qatorda musiqiy tafakkur, eshitish madaniyati, badiiy did va estetik qarashlar shakllanadi. Shu bois fortepiano ijrochiligida ko'nikmalarni rivojlantirish masalasi zamonaviy musiqa pedagogikasining dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi.[1]

Bugungi kunda fortepiano ta'limi jarayoni faqat an'anaviy mashqlarni bajarish bilan chegaralanib qolmasdan, balki ilmiy asoslangan metodik yondashuvlar, pedagogik texnologiyalar va individual ta'lim tamoyillariga tayanishi zarur.

Fortepiano ijrochilik ko'nikmalarining mazmuni va tuzilishi

Fortepiano ijrochilik ko'nikmalari deganda talabaning musiqiy asarni texnik jihatdan to'g'ri, mazmunan chuqur va badiiy ifodali tarzda ijro etishiga imkon beruvchi malakalar majmui tushuniladi. Ushbu ko'nikmalar quyidagi tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi:

- a) harakat apparatining erkinligi va muvofiqlashtirilganligi;
- b) musiqiy eshitish va ichki tinglash qobiliyatining rivojlanganligi;
- c) dinamika, frazirovka va tembr vositalaridan ongli foydalanish;
- d) ijro jarayonida emotsional va psixologik barqarorlikni saqlash.

Mazkur elementlarning izchil va uyg'un rivojlanishi fortepiano ijrochisining professional saviyasini belgilovchi asosiy omillardan biridir.[2]

Texnik tayyorgarlikni rivojlantirishning metodik yo'nalishlari

Fortepiano ijrochiligida texnik tayyorgarlik yetakchi ahamiyatga ega bo'lib, u barcha ijrochilik jarayonining poydevorini tashkil etadi. Texnik ko'nikmalarni shakllantirish dastlabki bosqichlarda to'g'ri o'tirish holatini egallash, qo'l va barmoqlarning tabiiy holatini saqlashdan boshlanadi. Keyinchalik esa turli gamma, arpeggio va etyudlar orqali barmoqlar harakatchanligi va mustaqilligi rivojlantiriladi. Mashg'ulot jarayonida pedagog tomonidan talabaning individual jismoniy imkoniyatlari, musiqiy tayyorgarlik darajasi va psixologik holati hisobga olinishi muhim hisoblanadi. Bunday yondashuv texnik xatolarning oldini olish va ijrochilik sifatini barqaror oshirish imkonini beradi.[3]

Badiiy-ijrochilik tafakkurni shakllantirish masalalari

Badiiy-ijrochilik ko'nikmalari fortepiano asarining mazmun-mohiyatini anglash va uni tinglovchiga ta'sirchan tarzda yetkazib berish bilan chambarchas bog'liq. Talaba ijro etayotgan asarning uslubiy xususiyatlari, bastakor ijodiy g'oyasi va musiqiy shaklini tahlil qila olishi zarur. Badiiy tafakkurni rivojlantirish jarayonida musiqiy tahlil, turli ijrochilar talqinlarini solishtirib tinglash, mustaqil badiiy qarorlar qabul qilish kabi metodlardan foydalanish yuqori samara beradi. Ayniqsa, milliy

bastakorlarning fortepiano asarlarini o'rganish orqali talabalarda milliy musiqiy ong va estetik qarashlar shakllanadi.[4]

Fortepiano ijrochiligida psixologik tayyorgarlikning o'rni

Ijrochilik faoliyatida psixologik barqarorlik muhim ahamiyat kasb etadi. Sahna hayajoni, ichki ishonchsizlik va diqqatning tarqoqligi ijro sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli fortepiano ta'limi jarayonida talabalarning psixologik tayyorgarligini shakllantirish alohida e'tibor talab etadi. Talabalarni konsert va ochiq chiqishlarga bosqichma-bosqich jalb etish, ijobiy ruhiy muhit yaratish va pedagogik qo'llab-quvvatlash orqali sahna tajribasi mustahkamlanadi. Bu esa ijrochilik ko'nikmalarining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.[5]

Xulosa

Fortepiano ijrochiligida ijrochilik ko'nikmalarini rivojlantirish uzluksiz, ko'p bosqichli va murakkab pedagogik jarayon bo'lib, u texnik tayyorgarlik, badiiy tafakkur hamda psixologik barqarorlik kabi muhim omillarning o'zaro uyg'unligiga tayanadi. Ushbu jarayonda talabaning ijro apparatini to'g'ri shakllantirish, musiqiy eshitish qobiliyatini rivojlantirish, ritm va intonatsiya aniqligiga erishish bilan bir qatorda, badiiy obrazni anglash va uni musiqiy ifoda vositalari orqali yetkazib bera olish mahoratini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, sahna madaniyati, ijrochilik irodasi va emotsional boshqaruv kabi psixologik jihatlar ham fortepiano ijrochisining kasbiy yetukligida muhim o'rin tutadi. Oliy musiqa ta'limi tizimida fortepiano fanini o'qitishda individual yondashuvni qo'llash alohida ahamiyatga ega bo'lib, u har bir talabaning ijrochilik imkoniyatlari, texnik darajasi, musiqiy tafakkuri va shaxsiy psixologik xususiyatlarini inobatga olishni taqozo etadi. Ilmiy-metodik asoslangan mashg'ulotlar, ya'ni puxta rejalashtirilgan o'quv dasturlari, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, tahliliy yondashuv va tizimli mashq metodlaridan foydalanish orqali ta'lim samaradorligini oshirish mumkin. Bunda talabalarda mustaqil ishlash ko'nikmalarini shakllantirish, asarni tahlil qilish, texnik qiyinchiliklarni anglash va ularni ongli ravishda bartaraf etish malakalarini rivojlantirish muhim hisoblanadi.

Shuningdek, milliy musiqiy merosdan samarali foydalanish fortepiano ta'limining mazmunini boyitib, talabalarda milliy musiqiy tafakkur, estetik did va madaniy o'zlikni anglash tuyg'ularini shakllantirishga xizmat qiladi. O'zbek bastakorlari asarlarini fortepiano repertuariga keng joriy etish, ularning uslubiy va ifodaviy xususiyatlarini tahlil qilish orqali talabalarning ijrochilik tafakkuri yanada chuqurlashadi va musiqiy dunyoqarashi kengayadi.

Mazkur maqolada bayon etilgan ilmiy xulosalar fortepiano ijrochiligini o'qitish metodikasini yanada takomillashtirish, ta'lim jarayonida nazariya va amaliyot uyg'unligini ta'minlash hamda bo'lajak professional ijrochilarni tayyorlashda samarali pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqishda muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

Ushbu xulosalar oliy musiqa ta'limi muassasalarida fortepiano fanini o'qitish sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abduqodirov A. Musiqa pedagogikasi nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
2. Karimova G. Forteplano ijrochiligini o'qitish metodikasi. – Toshkent: Musiqa, 2020.
3. Neuhaus H. The Art of Piano Playing. – London: Kahn & Averill, 1993.
4. Rajabiy Y. O'zbek milliy musiqa merosi. – Toshkent: Fan, 2016.
5. Gofman J. Piano Playing with Piano Questions Answered. – New York: Dover Publications, 1988.
6. Xolmirzayev F. Cholg'u ijrochiligi va pedagogika asoslari. – Toshkent: San'at, 2019.